

Paars buitenlands beleid

door Michel Groothuizen

Even afgezien van de vraag of iedereen binnen D66 dat op voorhand ook zo had bedacht en voorzien, was in het vorige kabinet buitenlands beleid voor D66 een speerpunt. Het kale feit dat onze lijsttrekker minister van Buitenlandse Zaken werd, gaf het beleid op dit terrein een partijpolitieke dimensie die het anders niet zou hebben gehad. Met name de VVD-fractie betoonde zich buitengewoon kritisch en volgde elke stap van de D66-minister met argusogen en elke kamervraag uit die hoek diende bij te dragen aan het beschadigen van de D66-voorman. Consequentie was dat onze kamerfractie automatisch in een gouvernemente rol terecht kwam en de vaste verdediger van het beleid van de minister werd.

Het ministerschap van Van Mierlo schiep hoge verwachtingen. Ook al scoorde de minister uiteindelijk per saldo een voldoende, afgezet tegen de hooggespannen verwachtingen binnen en buiten D66 stelde zijn ministerschap toch wat teleur. Hoogtepunt op buitenlands politiek terrein van Paars II was de totstandkoming van het Verdrag van Amsterdam. Ofschoon de inhoud hiervan niet volstrekt overeenkwam met onze idealen en ambities als partij, was het in elk geval een vakkundig uitonderhandeld document dat, gegeven het kenterende tij voor Europa als lichtende toekomst, de maximaal haalbare consensus weergaf. Van Mierlo wist ook te voorkomen dat de uitbreiding van NAVO zich definitief zou beperken tot de paar Oost-Europese landen die nu zijn toegelaten. Hij bleef zich sterk maken voor de toetreding op termijn van andere landen zoals Roemenië. De NAVO, de VS inclusief, volgde hem hierin uiteindelijk. De aanwezigheid van Van Mierlo op BZ leidde tot een aantal nieuwe accenten in ons bilaterale beleid, zoals het in Nederland gevoelig liggende contact met Poncke Princen. Het Suriname-beleid van de minister leek de eerste twee jaar veelbelovend, maar werd na de regeringwissel in Paramaribo buitengewoon moeizaam. Incidenten rond Bouterse overschaduwden uiteindelijk elk ander initiatief en de balans van het Suriname-beleid lijkt daardoor niet in positieve richting door te slaan. Per saldo heeft vier jaar D66 op BZ niet veel meer dan wat andere accenten en nuances opgeleverd. Van de ambitieuze herijking van het buitenlands beleid is tijdens Paars I uiteindelijk niet veel terecht gekomen, al dan niet als gevolg van ambtelijke onwil op de betrokken departementen en een sterke, op competentie gerichte minister op OS. Twee fenomenen die buiten de scope van de intellectuele Van Mierlo vielen, maar die in de Haagse bureaucratische context wel het welslagen van een dergelijke operatie bepalen.

In Paars II heeft D66 nogal nadrukkelijk de buitenlandhoek laten vallen als veld waarin de partij zich kan profileren. Partijpolitiek is deze keuze zeker te verdedigen. De onderwerpen die onze bewindslieden in het tweede paarse kabinet in portefeuille hebben, lenen zich wellicht meer voor partijpolitiek en lijken relevanter op de kiezersmarkt. De praktijk leerde immers dat het Van Mierlo grote moeite kostte D66 als partij te profileren in zijn hoedanigheid van minister van BZ. Toch zou voor de hand gelegen hebben als met het oog op de continuïteit van het Europa-beleid (na het verdrag van Amsterdam als erkend huzarenstuk van Van Mierlo) en enige presentie als junior regeringspartner in de buitenlandhoek, D66 in elk geval het staatssecretariaat Europese zaken had geclaimd. Al met al is vanuit het perspectief van de buitenlandwerkgroep natuurlijk moeilijk enthousiasme op te brengen voor deze verschuiving in prioriteit.

Het heeft er overigens alle schijn van dat niet alleen bij D66 het 'buitenland' in de ambities een veer heeft moeten laten. Dat pas het laatste hoofdstuk van het regeerakkoord over internationaal beleid en defensie gaat is misschien een teken aan de wand. Belangrijker dan de plaatsing is de inhoud van dit hoofdstuk. Naar mijn smaak is het een betrekkelijk obligate opsomming van bekende desiderata (zoals wat betreft de effectiviteit van de Europese instellingen en versterking van de mede-wetgevende rol van het Europese Parlement). Ons meest concrete beleidsinitiatief op het terrein van de Europese samenwerking is de inzet op 1,3 miljard gulden aan bezuinigingen ten opzichte van de huidige meerjarencijfers, nota bene mede door D66 geïnitieerd en reeds in ons verkiezingsprogramma opgenomen. Gegeven de ook door de Europese Commissie erkende Nederlandse relatieve overcontributie verdedigbaar, maar gezien het ontbreken van andere concrete initiatieven toch eerder kruidenierig dan visionair.

Obligaat, of zelfs betekenisloos zijn ook de opmerkingen in het regeerakkoord over de internationale rechtsorde: 'Het kabinet bevordert de hervorming van de VN, inclusief de Veiligheidsraad, en de versterking van de rol van de volkerenorganisatie, in samenwerking met regionale organisaties, op het terrein van vredesoperaties (...)' Nog geen drie maanden later kunnen zowel regering als de paarse parlementaire fracties, zich uitstekend vinden in eventueel NAVO-optreden tegen Servië zonder fiat van de Veiligheidsraad. De trots over onze recent bemachtigde tijdelijke zetel in de Veiligheidsraad is daarmee wel in een raar daglicht komen te staan. En in dat verband: ik zie ook liever Nederland dan Griekenland in de Veiligheidsraad. Maar ons streven naar een Europese Unie die internationaal met een mond spreekt, wordt natuurlijk niet gediend door een openlijke concurrentiestrijd met een Europese partner. Enfin, het is allemaal begrijpelijk, en misschien ook wel vergeeflijk en onvermijdelijk, maar enthousiasmerend, nee. ♦

Michel Groothuizen is voorzitter van de SWB-werkgroep Buitenland